[א]במים במי מקוה יכל בשרו מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה כמה הוו להו חמש מאה גרמידי לתלת מאה מאה למאה וחמשין חמשין בארבע מאה וחמשין סגיא הני מילי בריבועא ים שעשה שלמה עגול היה [ב]מכדי כמה מרובע יתר על העגול רביע לארבע מאה מאה למאה עשרים וחמשה הני מאה ועשרים וחמשה הוו להו תני רמי בר יחזקאל ים שעשה שלמה שלש אמות תחתונות מרובעות ושתים עליונות עגולות נהי דאיפכא לא מצית אמרת דשפתו עגול[2] כתיב אלא אימא חדא לא סלקא דעתך דכתיב [3]אלפים בת יכיל בת כמה הויא שלש סאין דכתיב [4]מעשר הבת מן הכור דהוה להו שיתא אלפי גריוי והא כתיב [5]מחזיק בתים שלשת אלפים ההוא לגודשא [ג]אמר אביי שמע מינה האי גודשה תלתא הוי [ד]ותנן נמי [ה]שידה תיבה ומגדל כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אע״פ שיש להן שולים והן מחזיקות ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורין: **מתני׳** [ו]לחיין שאמרו גובהן עשרה טפחים ורחבן ועוביין כל שהוא ר׳ יוסי אומר רחבן ג׳ טפחים: **גמ׳** לחיין שאמרו כו׳ לימא תנן סתמא כר״א [ז]דאמר לחיין בעינן לא מאי לחיין לחיין דעלמא אי הכי קורה נמי ניתני קורות ומאי קורות קורות דעלמא הכי קאמר אותן לחיין שנחלקו בהן ר׳ אליעזר וחכמים גובהן עשרה טפחים ורוחבן ועוביין כל שהוא [ח]וכמה כל שהוא תני רבי חייא [ט]אפילו כחוט הסרבל תנא [י]עשה לחי לחצי מבוי אין לו אלא חצי מבוי פשיטא אלא אימא [כ]יש לו חצי מבוי הא נמי פשיטא מהו דתימא ליחוש דילמא אתי לאשתמושי בכוליה קמ״ל אמר רבא [ל]עשה לחי למבוי והגביהו מן הקרקע שלשה או שהפליגו מן הכותל שלשה לא עשה ולא כלום אפילו לרשב״ג דאמר [מ]אמרינן לבוד הני מילי למעלה אבל למטה כיון דהויא מחיצה שהגדיין בוקעין בה לא קאמר: ר׳ יוסי אומר רחבן ג׳ טפחים: אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר׳ יוסי לא [נ]בהילמי ולא בלחיין אמר ליה רב הונא בר חיננא בהילמי אמרת לן בלחיין לא אמרת לן מאי שנא בהילמי דפליגי רבנן עליה לחיין נמי פליגי רבנן עליה א״ל שאני לחיין משום דקאי רבי כוותיה רב רחומי מתני הכי אמר רב יהודה בריה דרב שמואל [בר שילת] משמיה דרב אין הלכה כרבי יוסי לא בהילמי ולא בלחיין א״ל אמרת אמר להו לא אמר רבא האלהים אמרה וגמירנא לה מיניה ומאי טעמא קא הדר ביה משום דר׳ יוסי [ס]נימוקו עמו אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי הילכתא מאי א״ל פוק חזי מאי עמא דבר איכא דמתני לה אהא [ע]השותה מים לצמאו אומר [פ]שהכל נהיה בדברו ר׳ טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן [צ]על כל מה שבראת א״ל רב חנן לאביי הלכתא מאי א״ל [ק]פוק חזי מאי עמא דבר

איתמר

כמים. משמע מים מחוברין יחדיו: **כמה הוו להו.** להנך עשר על עשר ברום חמש אמות כמה גובה יש בהן באמה על אמה כשיעורו של מקוה: **ת״ק גרמידי.** כיצד חלקהו לעשר רצועות הרי לכל רצועה עשר אמות אורך ברוחב אמה ורום חמש תחכם למחיצות של אמה אמה הרי מאה מחיצות של אמה על אמה ברום חמש אמות שים זו על זו אמה על אמה ברום חמש הוה ת״ק אמות: **לתלת מאה.** גובה: **מאה.** מקוואות שלש אמות למקוה: **הני מילי בריבוע.** אם היה מרובע שיהא בו אורך ורוחב לצדדין כבאמצעיתו ויהיו רצועותיו שוות בי׳ י׳ אמות לרצועה כדפרישית: **ים שעשה שלמה עגול היה.** כדכתיב עגול סביב ונמצא שאין אורך הרצועות עשר אמות אלא רצועה האמצעית לבדה דכל דבר עגול רחב באמצעיתו וקצר לכל צדדיו: **מכדי כמה מרובע יתר על העגול רביע.** דהא כל עיגול שרחבו אמה יש בו היקף שלש אמות כדתנן במתני׳ ואם היה מרובע אמה על אמה היה לו היקף ד׳ אמות אמה לכל רוח נמצא מרובע יתר על העגול רביע הלכך האי ים עגול דשעריתו בחמש מאות אמין במרובע בעינן לבצורי רבעא מינייהו לאמעיט להו ארבע מאה לתלת מאה דאינון מאה מקוואות ולמאה אמין דאישתייר הוו עשרים וחמש מקוואות ארבע אמות למקוה דהני ארבע תלת הוא דהוו שהרי אמות קצרות הן: **שלש אמות התחתונות מרובעות.** ויש בהן י׳ רצועות של י׳ על י״ש שהן מאה אמה כלום ג׳ ברוחב אמה דהיינו תלת מאה אמין גובה באמה על אמה והן ק׳ מקוואות: **וב׳ עליונות עגולות.** ואי הוו מרובעות הוו להו מאתן גרמידי השתא דאינון עגולות כי בצרת ריבעא פשו להו ק״נ דאינון נ׳ מקוואות: **נהי דאיפכא לא מצית אמרת.** דליהוי תחתונות עגולות ועליונות מרובעות דשפתו עגול כתיב [מ״א ז] אלא שתים עגולות מנא לן דילמא חד הוא דהויא עגולה ותו לא ועפי מק״נ מקוואות הוא מחזיק: **לא סלקא דעתך.** שיהא מחזיק יותר מק״נ מקוואות: **מעשר הבת מן הכור.** כור שלשים סאין וכי הוי הבת מעשר דיליה אשתכח דג׳ סאין הויא: **דהוו להו.** הנך אלפים בת: **ו׳ אלפים סאין.** שהן ק״נ מקוואות ד׳ אלפים הוי מ׳ מאות סאין שהן ק׳ מקוואות של מ׳ סאין ואלפים סאין נ׳ מקוואות: **מחזיק בתים שלשת אלפים.** כים שעשה שלמה כתיב בדברי הימים: **לגודשא.** כשמודדין בו יבש: **שידה.** כמין ארגז תלוי בעגלה למרכב נשים חשובות: **מגדל.** מנשטיי״ר: **ובור ספינה אלכסנדרית.** עושה בה כעין בור ונותן שם מים מתוקים: **טהורין.** לפי שגדולים יותר מדאי ואין תורת כלי עליהן שהרי אינן מטולטלין מלא וריקן: **שהן כוריים ביבש.** שאדם יכול לגדוש. אלמא גודשא תילתא וככלי שגובהו כחצי ארכו ורחבו קאמר כים: **מתני׳: גמ׳ לחיין דעלמא.** אכל מבואות קאי: **אי הכי.** רישא דקתני (יג.) הקורה שאמרו כו׳ ליתני נמי הקורות שאמרו ואימא מאי קורות קורות דעלמא: **לחיין שנחלקו בהן ר״א וחכמים.** דלר״א תרתי ולרבנן חדא וזהו שיעורן כדמפרש מיהו סתמא לא כמר דייקא ולא כמר דייקא: **הסרבל.** קו״ט: **לחצי מבוי.** שהכניס הלחי לפנים הרבה עד חצי ארכו של מבוי כזה: **אין לו אלא חצי מבוי.** שאסור להשתמש אלא מן חציו ולפנים: **יש לו.** דאין לו לא איצטריך לאשמעינן אלא הא אתא לאשמעינן דהימנו ולפנים מיהא מותר להשתמש: **למעלה.** כגון קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת לכותל אחר דאיפליגו בה רשב״ג ורבנן (לעיל ע״א): **הילמי.** במסכת שבת בפרק שמנה שרצים (קח:). הילמי שלמויר״א בלע״ז: **משום דקאי רבי כוותיה.** לעיל והא דתני אדא כדאוקימנא בחצר קטנה שנפרצה לגדולה: **נימוקו עמו.** טעמי ראיותיו מביא לו בכל מקום. במסכת גיטין (סז.) מני שבחן של חכמים וזהו שבחו של רבי יוסי: **הילכתא מאי.** בלחיין: **עמא דבר.** מה נהגו העם וכבר נהגו בלחי משהו: **לצמאו.** לאפוקי מאן דמנקטיה אומצא: **שהכל נהיה בדברו.** לפניו ולאחריו לא כלום: **ר״ט אומר בורא נפשות רבות.** ואני שמעתי דר״ט נמי לא לחייב אף ברכה אחריו בורא נפשות רבות ולא נהירא (א) דאמרינן במס׳ נדה (ד׳ נא:) יש טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו ואמרינן לאתויי מאי והוינן בה ולרב פפא דמברך אמיא כו׳ ולא אמרינן ולרבי טרפון דמחייב אמיא מאי איכא למימר אלא נראה לי דרבי טרפון אלפניו קאמר:

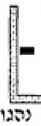

העומד

כמה מרובע יתר על העגול רביע. מפורש בכילד מעברין (לקמן ד׳ עו:): **ש״מ** גודשא תלתא. אומר ר״ת דנפקא מינה לענין מקח וממכר אם התנה לתת לו סאה גדושה או לתקן לו כלי המדה: **פוק** חזי. פ״ה וכבר נהגו בלחי משהו וכיון דאין הלכה כרבי יוסי בלחי כ״ש בהילמי דאפילו רב הונא בר חיננא דפליג בלחיים מודה בהילמי ושרי לעשות מי מלח בשבת בשביל ליתן על עופות צלויין ואם נותן מלח על עופות ואח״כ נותן משקין עליהם הוי שרי אפילו לרבי יוסי שהשמנונית ממתיק את המלח כדתנן בפ׳ שמנה שרצים (שבת ד׳ קח:) ואלו הן מי מלח המותרים נותן שמן בתחילה לתוך המים או לתוך המלח:

אלא

עין משפט נר מצוה

פו א מיי׳ פ״ב מהלכות כלים הלכה ג:
פז ב מיי׳ פי״ז מהלכות שבת הלכה יב טוש״ע א״ח סי׳ שסג סעיף ג:
פח ג מיי׳ שם הלכה כ טוש״ע שם סעיף לא:
פט ד מיי׳ שם הלכה כב טוש״ע שם סעיף י [וסעיף ו וסעי׳ ז בהגה]:
צ ה מיי׳ פ״ח מהל׳ ברכות הלכה א סמג עשין כז טוש״ע א״ח סי׳ רד סעיף ז:

◆

רב נסים גאון

אין הלכה כר׳ יוסי לא בהילמי ולא בלחיים. ובלחיים הוא שאמר ר׳ יוסי בכאן רחבן ג׳ טפחים. ובהילמי שנו במסכת שבת בפרק ח׳ שרצים אמר ר׳ יוסי והלא היא הילמי בין מרובה בין מעוטה.

◆

רבינו חננאל

במים מי מקוה. כל בשרו, מים שכל גופו עולה בהן. וכמה הן אמה על אמה ברום שלוש, ושיערו חכמים מ׳ סאה, חזרנו לחשוב הים היאך עולין בו ק״נ מקוה. ואמרינן מכדי הים כמה הוי רחבו עשר על עשר, וקומתו (ע״ה) [ה׳] אמה, עשר אמות על עשר אמות ברוח[ב], בגובה אמה הרי הן ק׳ אמות בתברייתא, ויש בים גובה ה׳ אמות, כשתוציא לכל אמה גובה בעשר על עשר ורוחב ק׳ אמה נמצא בים כולו ת״ק אמה אורך בגובה אמה אחת. ושיעור המקוה אמה על אמה רחב ברום ג׳ אמות, נמצאו בש׳ אמות ק׳ מקוה, נשתיירו עדיין מחשבון הים ק״ק אמה ק״נ חמשים מקוה היה די לים ת״נ למה נ׳ אמות יתירות. ודחינן כי זה החשבון עשר אמה על עשר אמה, מאה אמה בתברייתא במרובע, אבל בים שהוא עגול אין זה כולו. ואקשינן אי הכי דמרובע יתר על העגול רביע, ואנו חשבנו ת״ק אמה בים במרובע חסר רביע, נמצאת מידת העיגול שע״ה אמה. ש׳ אמה ק׳ מקוה, וע״ה אמה כ״ה מקוה בכל שלש אמות מקוה. הנה לא תמצא בים אלא קכ״ה מקוה, איך תני ר׳ חייא ק״נ מקוה. ושנינן שלש (מאות) [אמות] התחתונות מרובעות שהן ק׳ מקוה, ושתי אמות העליונות עגולות והן מרובעות ק״ק אמה, כשתוציא ריבועים (נ׳) [נ]׳ אמה נשתיירו ק״נ אמה, (הך) [היינו] נ׳ מקוה שלש אמות לכל מקוה. ולא יתכן שתאמר העליונות מרובעות דכתיב משפתו אל שפתו עגול. וגם לא יתכן שתאמר כי פחות שתי אמות הוא העיגול, שנא׳ אלפים בת יכיל. והבת היא שלש סאין, שנא׳ מעשר הבת מן הכור, והכור עשר איפות, והאיפה שלש סאין. וכתיב האיפה והבת תוכן אחד יהיה. שנמצא (לאלפים) [ששת אלפים] סאין מכיל הים, והמקוה מ׳ סאה נמצאו ששת אלפים סאה ק״נ מקוה, ככל מקוה מ׳ סאה. ואין חשבון זה עולה אלא כשיהיו שלש אמות התחתונות מרובעות, ושתי אמות העליונות עגולות. כתוב אחד אומר אלפים בת יכיל, וכתוב אחד אומר שלשת אלפים. ספינה אלכסנדרית אע״פ שיש להם שולים מחזיקים מ׳ סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורין. פי׳ שאינן יכולין להטלטל מלאין וריקנין. כוריים הן פי׳ סאין כל כור ל׳ סאין, נמצא היבש כשנודש עודף על הלח שאינו יכול להגדש עשרים סאה על ארבעים של לח, והוא השליש. פיסקא, לחיים שאמרו גובהן עשרה טפחים ורוחבן ועוביין כל שהן, וכמה כל שהן תני ר׳ חייא אפילו כחוט הסרבל. פי׳ חוט הסרבל חוט חזק כפול שתופרין בו הסרבל, כדכתיב כפותיו בסרבליהון. תנא עשה לחי לחצי

מסורת הש״ס

א) [לעיל ד: וש״נ], ב) [כ״ב ט: קא:], ג) לקמן עז: נז. עו: סוכה ח. אהלות פי״ב מ״ו, ד) שבת לה. וקכ״ט, ה) שבת לה. כלים פט״ו מ״א אהלות פ״ח מ״א ומ״ב, ו) לעיל יא., ז) [כ״ב קג. חולין קכד. קלז: נדה כו.], ח) [תוספתא פ״א פי״א], ט) [לקמן טו:], י) שבת קח., כ) [לקמן נא. וע״ש פרש״י גיטין סז. בכורות לו.], ל) ברכות מד., מ) ד׳ תיבות אלו מיותרים גם במשנה דברכות מד. אין ועיין בביאור לא״ת מהגאון מהרלב״ג ז״ל סי׳ [תנט] [רו] ס״ק ה, נ) [ברכות מה. וש״נ], ס) [מ״א ז], ע) [לעיל יג:], פ) בס״א: רצועות של י׳ על י׳, צ) [צ״ל אחר ד״ה שהן כוריים], ק) דף י. ודף יב., ר) בס״א ליתא, ש) [צ״ל מילין].

◆

תורה אור השלם

1. ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב: ויקרא טו טז
2. ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגל סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה יסב אתו סביב: מלכים א ז כג
3. ועביו טפח ושפתו כמעשה שפת כוס פרח שושן אלפים בת יכיל: מלכים א ז כו
4. וחק השמן הבת השמן מעשר הבת מן הכר עשרת הבתים חמר כי עשרת הבתים חמר: יחזקאל מה יד
5. ועביו טפח ושפתו כמעשה שפת כוס פרח שושנה מחזיק בתים שלשת אלפים יכיל: דברי הימים ב ד ה

◆

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ר׳ טרפון וכו׳ ולא נהירא לומר דקאי ר׳ טרפון אלא אלפניו ולא אלאחריו ואמרינן במס׳ נדה:

◆

גליון הש״ס

גמ׳ אפילו כחוט הסרבל. עי׳ לקמן דף פ ע״ב תד״ה אבל קורה, ובתה״ד סי׳ על:

◆

לעזי רש״י

מנשטיי״ר [מישטייר״]. ארון כלים. קו״ט. מעיל. שלמויר״א. מי מלח (של שימורים).

◆

מוסף רש״י

במים במי מקוה. המכונסין משמע ואע״ג דלאו מים חיים מדלא כתיב מים חיים (לעיל ד: או: במים נקודתו כפת״ח משמע מים המיוחדים, לאפוקי שאובין, ומיהו מים חיים לא צריך, מדכתיב בזב (ויקרא טו) מים חיים, מכלל דבשאר טמאין לאו מים חיים בעי, ומיהו כמים, במים המיוחדין במקוה, אע״פ שהן גשמים (חגיגה יא.) או: כמים, מים המיוחדים שנקוו מתחילה מעצמם, מדלא כתיב כמים (כסו״ת) למעוטי שאובין לחול הפתח ומיתי וטביל (רשב״ם פסחים קט.), כל בשרו. משמע כל בשרו כאחד (לעיל ד׳) מדלא כתיב בשרו בשרו משמע שכל גופו עולה בהן, שאינו נראה אלא כולו מכוסה בהן (רשב״ם פסחים קט.). כמה מרובע יתר על העגול רביע. מתני׳ היא, והדברים נראים לעינים לאלו אמה עגולה תוך שלש אמות מקיפה, ואמה מרובעת צריכה חוט ד׳ לסובבה, אמה לכל רוח (סוכה ח.). הקש, ונקוות שבולין אשטוריי״ש (שבת קכד.). ובור ספינה אלכסנדרית. ספינה גדולה שפורשים בה לים הגדול ומי הים מלוחין ועושין כלי גדול כמין בור ונותנין לתוכו מים יפים (שבת לה.). ארבעים סאה בלח. לא הוי כי גודש (שם). שהן כוריים. ששים סאה, ביבש. שהגודש מחזיק שליש, ככלים שלשה שהיו עשויין כים שעשה שלמה וגובהן כמאי [illegible] (שם) והם עגולים (שם).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com